

Asia: VN/13128/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne kuntouttavasta työtoiminnasta annettuun lakiin esitetyistä muutoksista?

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue Soite (jatkossa Soite) kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta. Soite pitää kannatettavana uudistuksen pyrkimystä aktivointisuunnitelmatyön ja TYM prosessien selkeyttämiseen, päällekkäisyyksien poistamiseen ja hallinnollisen työn keventämiseen. Työn keventymiseen liittyy kuitenkin epävarmuuksia ehdotetuilla toimenpiteillä. Palveluissa on tunnistettu, että aktivointisuunnitelmien laatimisen sitominen työmarkkinatuen ja toimeentulotuen saantiaikoihin ei vastaa koko kohderyhmän tarpeita. Nykyisessä esityksessä on kuitenkin riski sille, että osa palvelun tarvitsijoista jää sen ulkopuolelle. Olennaista on tunnistaa, kuka asiakas tarvitsee monialaista palvelua. Tarvitaan tarkat yhdessä määritellyt kriteerit tälle, vaikka yhteisen palvelutarvearvion jälkeen TYM-asiakkuus on mahdollista päättää, mikäli sille ei ole tarvetta. Toisaalta voi olla, ettei asiakas halua kertoa sote-palvelutarpeesta työvoimaviranomaiselle, olettaen sen vaikuttavan esimerkiksi työpaikkojen tarjoamiseen.

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista työttömiin?

Mikäli asiakkaalla ei ole sote-palvelujen tarvetta, on hyvä, ettei sosiaaliviranomainen osallistu turhaan suunnitelman laadintaan. Esimerkiksi, jos asiakas on ohjautumassa työkokeiluun tai koulutuspalveluihin, ei HVA:n työntekijän tarvitse olla mukana. On tärkeää, että ensisijaisesti tuetaan asiakkaan polkua kohti työelämää, eikä ”pengota” tarpeettomasti. Tärkeä on pyrkiä välttämään, että asiakas tulee riippuvaiseksi palvelujärjestelmästä tai työntekijän tuesta.

TYM-palvelussa asiakkaiden tilanne tulee monialaisesti tarkasteltua ja pystytään paremmin hyödyntämään Kelan kuntoutuspalveluita.

Parhaimmassa tapauksessa esitys vaikuttaa siihen, että asiakas pääsee nopeasti palveluiden piiriin, eikä tarvitse odottaa aikaan sidottua aktivointiehdon täyttymistä.

Pahimmassa tapauksessa osa asiakkaista ei kelpaa TYM:iin, jota vahvasti ajatellaan työhön tai koulutukseen johtavana palveluna. Keskustelua käydään siitä, ettei TYM:iin tulisi ohjata liian kaukana

työelämätaavoitteista olevia asiakkaita. Riskinä on, ettei asiakas kuulu aktivointisuunnitelmiin, muttei myöskään täytä TYM-prosessin kriteereitä ja asiakas jää kokonaan ilman tukea.

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista viranomaisten toimintaan?

Riski voi olla se, että monialaisia asiakkaita ei tunnisteta ja osa asiakkaista jää työllistymissuunnitelmien piiriin. Toisaalta, jos ohjaus toimii hyvin, asiakkaat saavat yhdenvertaiset palvelut.

Todennäköisesti TYM-asiakkaiden osuus tulee kasvamaan ja valtaosalla monialaisen palvelun tarpeessa olevilla on tällä hetkellä ensisijainen palvelutarve sote-palvelut. TYM-prosessin vetovastuu on tämän takia useimmiten sosiaalipalveluiden työntekijällä. Esitetyn mallin mukaan sosiaaliviranomaisen työ ei tule vähenemään. Toisaalta TYM-työssä tiedonvaihto on selkeää ja monialainen yhteinen palvelutarpeenarviointi sekä yhteistyökäytännöt ovat omiaan mahdollistamaan sujuvan yhteistyön.

Mikäli asiakas tarvitsee vain kuntouttavaa työtoimintaa, TYM-prosessi on melko raskas palvelun käynnistämiseksi. Palvelutarpeen arviointia tulisi tällöin kehittää ja ottaa käyttöön myös digitaalisia mahdollisuuksia työntekijäresurssien riittävyyden varmistamiseksi. TYM-prosessin mukaista palvelutarpeen arviointia tulisi myös kehittää lähtökohtaisesti laajuudeltaan ja kestoltaan eritasoiseksi.

Pienempien kuntien alueella sama sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja tekee TYM ja aktivointityötä. Tässä tilanteessa hallinnollinen työ ei kevene vaan päinvastoin lisääntyy, koska TYM-prosessin mukainen työ vie enemmän aikaa kuin aktivointisuunnitelma, esim. kuntouttavan työtoiminnan käynnistäminen.

Esitettyssä mallissa on riskinä myös asiakkaan liikkuminen edestakaisin TYM:n ja aktivointisuunnitelman välillä. Tilanne tulee esiin, kun asiakas menettää työttömyysetuuden ja jää perustoimeentulotuelle. Tulossa olevien karenssikäytäntöjen perusteella asiakas saa työvelvoitteen suhteellisen vähäisillä rikkeillä ja jää siten perustoimeentulotuelle. Päätyykö tällöin TYM asiakkuus ja asiakas siirtyy aktivointisuunnitelmien piiriin?

Keski-Pohjanmaalla ei ole ollut TYM:in asiakkaita, jotka olisivat vain HVA:n ja Kelan yhteistyössä. ”Lain esitöiden mukaan työttömän voisi ohjata monialaiseen palvelutarpeen arviointiin myös silloin, kun työtön henkilö ei ole työnhakija. Hyvinvointialue ja Kela arvioisivat palvelujen yhteensovittamisen tarpeen sellaisten työttömien osalta, jotka eivät ole työnhakijoita ja ohjaisivat asiakkaan monialaiseen palvelutarpeen arviointiin. TYM-lain esitöistä ei ilmene, miten tai millaisessa prosessissa hyvinvointialue ja Kela tekisivät edellä mainitun arvion”

Näkemyksenne esityksen taloudellisista vaikutuksista?

Esityksen mukaan lakimuutos vähentäisi hyvinvointialueen ja työvoimaviranomaisen kustannuksia, kun velvollisuus laatia aktivointisuunnitelmia työttömyysetuutta saaville poistuu.

Aktivointisuunnitelmien määrät vähenisivät, mutta monialaisten työllistymissuunnitelmien määrät lisääntyisivät. Monialaisen työllistymissuunnitelman laatiminen on TYM-prosesseineen raskaampi malli ja tämä vie enemmän aikaa. Lopputuloksena todennäköisesti on, ettei työhön käytetty aika vähenisi. Aktivointisuunnitelman laadintaan arvioitu aika 2,8 h vaikuttaa suurelta. Soitessa yleensä

aktivointisuunnitelman laadintaan varataan tunti ja jos siihen lisätään kirjaamiseen käytetty aika sekä mahdolliset muut oheistyöt todennäköisesti keskimäärin käytetty aika jää pienemmäksi. TYM-prosessin mukaiseen työhön menee useamman kerran asiakastapaamisineen huomattavasti enemmän aikaa.

Yleistä lausuttavaa esitysluonnoksesta.

Pohdittavaksi jää, miten esitys ja lakimuutos asettautuu suhteessa siihen, että kuntouttava työtoiminta olisi siirtymässä kuntien palveluksi vuonna 2027. Tämän toteutuessa, onko edes tarvetta laatia yhteisiä suunnitelmia kuntouttavan työtoiminnan palvelun aloittamiseksi? Mikäli kuntouttava työtoiminta sosiaalipalveluna lakkaa vuoden 2027 alusta ja siirretään kunnille, tullee sen kohde ryhmä ja sisältö muuttumaan enemmän työllisyyttä tukevaksi palveluksi. Arvion mukaan hyvinvointialueen järjestämän sosiaalisen kuntoutuksen tarve tulisi tämän myötä kasvamaan.

Kuntouttava työtoiminta tulisi olla tosiasiallisesti työllistymistä edistävää. Kannustimena voisi olla korvauksen nostaminen 6-8 tunnin osallistumisesta. Kuntouttava työtoimintaa olisi järkevä järjestää myös yrityksissä määräajan. Tämä kannustaisi ja edistäisi työllistymiseen. Lisäksi se antaisi todellista näyttöä työkyvystä. Soite tuo esille sen, että yhtäaikaaisesti on vireillä laajoja toisiinsa kytköksissä olevia kokonaisuudistuksia kuten sosiaalihuollon palvelukokonaisuuksien uudistaminen, toimeentulotukilain kokonaisuudistus ja työttömyysturvan seuraamusten kiristäminen. Useiden yhtäaikaisten vireillä olevien uudistusten vuoksi on tarpeellista, että niiden yhteisvaikutuksia arvioidaan kokonaisvaltaisesti. Arvioinnissa tulisi kiinnittää huomioita ainakin uudistusten yhteisvaikutuksiin asiakkaisiin ja siihen ovatko yhteisvaikutukset kohtuuttomia. Lisäksi tulisi arvioida uudistusten edellyttämiä resurssitarpeita suhteessa suunniteltuihin säästötoimenpiteisiin, ovatko ne realistisia suhteessa lainvelvoitteiden täyttämismahdollisuuksiin.

Paananen Marja
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue - Sote-keskus Sosiaalihuollon
integraatiopäällikkö